

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ในการทำนิติกรรมสัญญา ได้นำเอาความหมายของความรู้และความเข้าใจ แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย

2.1 ความหมายของความรู้และความเข้าใจ

ได้มีผู้ให้ความหมายและคำอธิบายไว้อย่างหลากหลายดังนี้

ความรู้เป็นการรับรู้จำและเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากประสบการณ์และทัศนคติ ประกอบขึ้นจากความรู้ต่างๆ ที่เคยได้เรียนมา เกี่ยวกับลักษณะของสิ่งนั้นๆ กับความรู้ที่มีอยู่

ความรู้ ความจำ เป็นระดับหนึ่งของพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ ความคิดเห็นต่างๆ ซึ่งมีระดับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยที่แตกต่างกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2534)

ลำดับชั้นของพฤติกรรมการเรียนรู้จากชั้นต่ำไปสู่ชั้นสูง รวม 6 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความรู้ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียบเรียงเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้ หรือโดยการมองเห็น ได้ยินก็จำได้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา มาตรฐาน เป็นต้น การจำหรือระลึกได้นี้ไม่ได้ใช้กระบวนการของการใช้ความคิดซ้ำซ้อน

ขั้นที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension) เมื่อบุคคลได้มีประสบการณ์กับข่าวสารหนึ่งๆ อาจจะโดยการได้ฟัง ได้อ่าน หรือได้เขียน เป็นที่คาดว่าบุคคลนั้นจะทำความเข้าใจกับข่าวสารนั้นๆ ความเข้าใจนี้อาจจะแสดงออกในรูปของทักษะ การแสดงความคิดเห็นหรือความสามารถในการแปล การให้ความหมาย และการคาดคะเน

ขั้นที่ 3 การประยุกต์หรือการนำความรู้ไปใช้ (Application)

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis)

ขั้นที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยๆ หลายๆ ส่วน มารวมกันเข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างที่แน่ชัด

ขั้นที่ 6 การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง มีความสามารถในการตัดสินหรือตีค่า หรือประเมินค่าของสิ่งที่พบเห็นว่าถูกต้องและดีงามหรือไม่

ความรู้ หมายถึง ความจำเกี่ยวกับสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อน ไม่ว่าจะเป็นความจำเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะทั่วไป วิธีการ กระบวนการ ลำดับการ โครงสร้าง

ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการสื่อความหมายของสิ่งที่เรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องนำไปสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ได้แก่

1. แปลความ (Translation) สามารถสื่อความหมายของสิ่งที่เรียนรู้แล้ว โดยวิธีสื่อความหมายแบบอื่น เข้าใจความหมายของความรู้ที่ปรากฏในการสื่อความหมายแบบต่างๆ
2. การตีความ (Interpretation) สามารถอธิบายหรือสรุปความเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้นั้นได้
3. การขยายความ (Extrapolation) สามารถพิจารณาถึงสิ่งที่นอกเหนือไปจากเรื่องที่เรียนรู้ทั้งในด้านโอกาสที่จะนำไปใช้ ผลที่เกิดขึ้น แนวโน้มในโอกาสต่อไป

สรุปความหมายของความรู้ได้ว่า หมายถึง การระลึกได้ของเรื่องราวต่างๆ ที่บุคคลเคยมีประสบการณ์มาแล้ว มีพฤติกรรมคือ จำเรื่องราวนั้นได้และระลึกเรื่องราวนั้นออก ความรู้คือ การแสดงออกของสมรรถภาพสมอง ด้านความจำ และวัดความรู้ได้โดยใช้วิธีให้ระลึกออกมาเป็นหลัก ส่วนความเข้าใจนั้นหมายถึงความสามารถในการดัดแปลงแล้วแปลย่อและย่อรวมกัน จึงประกอบด้วย การแปลความ การตีความ การขยายความ (สมคิด รัตนวงศ์ไชย, 2541)

2.2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้
2. แนวคิดการรวมกลุ่มและการกล่อมเกลางานสังคม
3. แนวคิดเรื่องเสรีภาพ
4. แนวคิดเกี่ยวกับนิสัยสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

Rimble & Garnezy (Kimble, Gregory A., 1963) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรโดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรงไม่ใช้ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ

Hilgard & Brower (Hilgard, Ernest Ropiequet, 1966) ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์

Pressey, Robinson & Harrock (Pressey, Sidney L., 1967) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตนเพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่างๆ จนสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งเป้าหมายไว้

Bloom (Bloom, A. Martin., 1969) อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงเมื่อเกิดการเรียนรู้ว่า เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้, ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain)

หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ค่านิยม (Affective Domain)

หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ทำให้เกิดความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึงการที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความสนใจแล้วนำไปปฏิบัติทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น การเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตของคนเรา และเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ มนุษย์ทุกคนจะมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวจากคำสั่งสอนของบุคคลในครอบครัว บุคคลอื่น การสังเกต และจากสภาพแวดล้อม ซึ่งคนจะรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ และสามารถคิดหาเหตุผลได้เอง (ถวิล ธาราโกชน, 2526) การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่มีจุดจบ ตราบที่ดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม การเรียนรู้จะเป็นการสร้างสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2532)

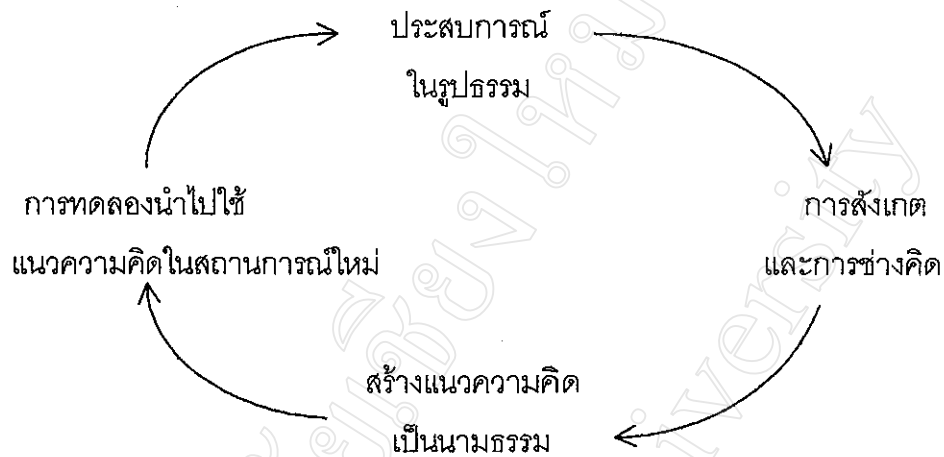
จุดประสงค์หนึ่งของการศึกษาการเรียนรู้นั้น เพื่อให้เข้าใจว่ามนุษย์ดำเนินการอย่างไรในการเปลี่ยนแปลงรูปประสบการณ์ เป็นรูปของความคิด กฎ และหลักปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางให้ประพฤติปฏิบัติต่อไป และเพื่อให้เกิดความเข้าใจด้วยว่า มนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพของตนในสถานการณ์ใหม่ๆ (วัชรวิ ฐวธรรม, 2534)

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องการกระทำภายใต้สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ทำให้ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อมีการกระทำแล้วจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นทั้งพอใจและไม่พอใจ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้นั้นจำแนกออกได้หลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะหรือความสามารถ ด้านทัศนคติหรือความรู้สึก และด้านความรู้ความ

เข้าใจ แบบดูว่า กล่าวว่าการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณาในแง่ของการแสดงออก แต่ให้คำนึงถึงการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ซึ่งถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้วแม้ว่าจะไม่มีการแสดงออก และเมื่อใดที่มีการแสดงออกของพฤติกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ การเรียนรู้ของชุมชนมีตลอดเวลาจากการได้รับข่าวสาร การรับรู้ การแลกเปลี่ยนแนวคิดกับคนอื่นทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน การเรียนรู้ของชุมชนมีเงื่อนไขอยู่หลายด้าน ส่วนหนึ่งมาจากการเรียนรู้ของบุคคลภายในชุมชน สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ เงื่อนไขและแรงกระตุ้นจากภายในและภายนอก เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอาจไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่ต้องอาศัยพื้นฐานของความเชื่อต่างๆ ที่ได้รับการฝึกอบรมของหน่วยงานราชการ การดูงานหมู่บ้านอื่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อมีการรับรู้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดการของชุมชนตนเองได้ แต่บางครั้งแม้ว่าสมาชิกของชุมชนจะได้มีการเรียนรู้วิธีการจัดการของหมู่บ้านมาแล้วก็ตาม ก็อาจจะไม่สามารถนำวิธีการดังกล่าวนั้นมาจัดการกิจกรรมภายในชุมชนของตนได้เพราะความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ความเชื่อ และความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ของปัจเจกในชุมชนนั้น ในที่นี้ก็ถือว่าสมาชิกชุมชนสามารถได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้ว (อ้างถึงในสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536)

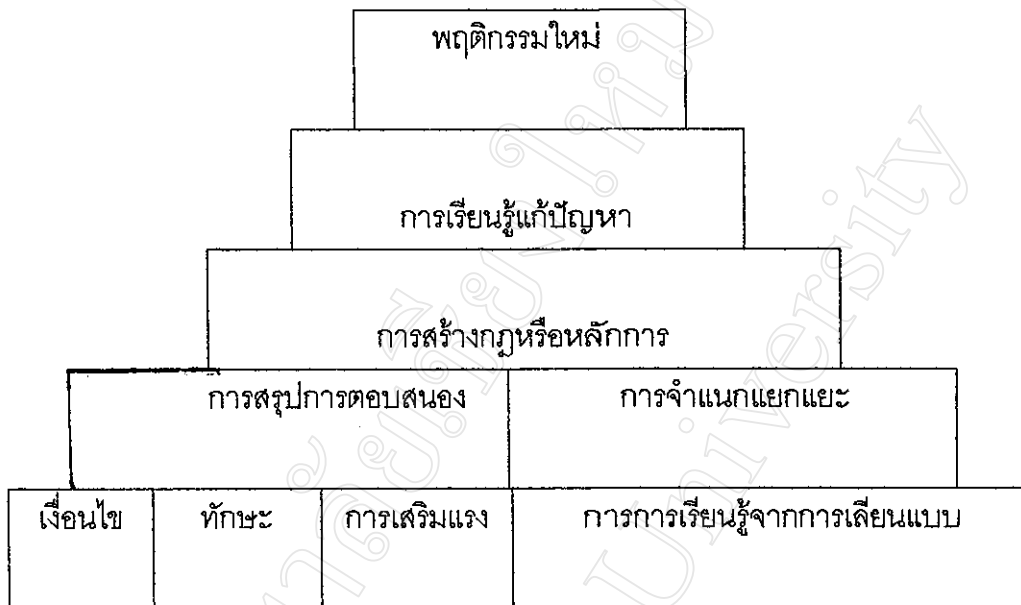
กอลบ แบ่งกระบวนการเรียนรู้เป็น 4 ขั้น ได้แก่ ประสบการณ์ในรูปแบบที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยการสัมผัส ซึ่งตามด้วยการสังเกตที่เต็มไปด้วยความคิดเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งนำไปสู่ขั้นสร้างแนวความคิดเป็นนามธรรม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ในด้านการคิด และสรุปเป็นหลักการทำให้เกิดการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติการ หรืออาจกล่าวว่าการเรียนรู้ 2 วิธีหลักคือ การเรียนรู้จากการกระทำ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงตรงที่บุคคลกระทำเอง และการเรียนรู้จากการสังเกตหรือการสัมผัสผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ การสาธิต ภาพนิ่ง การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ เป็นต้น (อ้างถึงในวัชร ฐธรรม, 2534)

แผนภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการเรียนรู้



นักจิตวิทยาได้จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นรูปปิรามิด (สมบุรณ์ ศาลาयाวิน, 2526) โดยสรุปว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงออกเป็นนามธรรมที่ชัดเจนแต่สามารถสะท้อนแนวความคิดในเรื่องการแก้ปัญหา การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการโดยได้รับการสรุปความคิดเห็นของชุมชนและการจำแนกแยกแยะหรือการวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยมีฐานจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ทักษะความพร้อมของชุมชน บุคคลหรือการได้รับการเสริมแรงจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชนหรือระหว่างชุมชน โดยอาจจะมีจากการเลียนแบบทั้งเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือชุมชนด้วยกันเอง ดังแผนภูมิรูปปิรามิดดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงการเรียนรู้เป็นรูปปิรามิด



2. แนวคิดการรวมกลุ่ม และการกล่อมเกลาทางสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีการพึ่งพาอาศัยและการติดต่อสัมพันธ์กันเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด มีความปลอดภัย มิตรภาพ ความรัก การตอบสนองซึ่งกันและกัน และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จึงอยู่รวมกันและสร้างกฎเกณฑ์ แบบแผนการดำเนินชีวิตของแต่ละกลุ่ม ตามเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้สมาชิกในสังคมหรือในชุมชนได้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ทั้งความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เครือญาติ สมาชิกในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งความต้องการและความปรารถนาของแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกันแต่ชุมชนมีการให้ข้อตกลงร่วมกันได้ โดยมีอำนาจบังคับให้ปฏิบัติตาม ซึ่งดำเนินไปได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มโดยมีข้อตกลงเป็นสื่อเชื่อม (พัทยา สายหู, 2534) การมีข้อตกลงร่วมกันทำให้เกิดขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี และมาตรฐานความประพฤติของสมาชิกในสังคม ที่ทุกคนต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มนั้นๆ ได้วางไว้จึงมีวิธีการถ่ายทอดให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบและเป็นกระบวนการที่มีอยู่ตลอดไปจนตลอดชีวิต การถ่ายทอดนี้เป็นส่วนหนึ่งมาจากการกล่อมเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นการอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้ และรับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี บรรทัดฐานทางสังคม อุปนิสัย คุณค่าของระบบสังคมที่ตนอยู่ไว้เป็นของตน และยอมรับ

ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นนิสัย (รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ, 2530) วิธีการกล่อมเกลாதงสังคมมีไว้ 2 ประการ คือ

1. การอบรมโดยตรง เป็นการอบรมในรูปแบบที่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน ที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างแจ่มแจ้งเพราะเป็นการบอกว่าจะไรควรทำ และอะไรไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถวางตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมต่อสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งพบในหมู่ครอบครัว โรงเรียน และวัด

2. การอบรมโดยทางอ้อม เป็นการที่เราได้รับการอบรมโดยไม่รู้ตัว เพราะไม่มีการบอกโดยตรง แต่เราเรียนรู้โดยการเลียนแบบจากบุคคลอื่น เช่น เด็กเลียนแบบพ่อแม่ เด็กเรียนรู้จากเพื่อน กลุ่มเดียวกัน การกล่อมเกลาทงสังคมจะต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ทั้งทางตรง และทางอ้อม ตัวแทนที่จะเป็นผู้กล่อมเกลาทงสังคมมีทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มหรือสถาบันตัวแทน เหล่านี้มีหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของตัวแทนเหล่านี้ ได้แก่

2.1 ครอบครัว คือบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ทำให้การอบรมสั่งสอน สมาชิกใหม่ของครอบครัว โดยเฉพาะมารดาจะเป็นผู้ใกล้ชิดที่สุดจึงเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม ในการให้การอบรมปณิธานและการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก

2.2 โรงเรียน ได้แก่ ครู อาจารย์ จะเป็นบุคคลที่อบรมสั่งสอนและถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมที่จะให้การศึกษอบรมอย่างมีแบบแผนเพื่อให้เด็กได้ เรียนวิชาการ จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานที่ที่ ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเป็นทางการ

2.3 กลุ่มเพื่อน ซึ่งจะมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายจะถ่ายทอดลักษณะความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติให้แก่กันหรือสร้างนิสัยบางอย่างให้ ซึ่งเด็กได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ต่างๆ จากการมี ส่วนร่วมเล่นด้วย เช่นการเล่นบาสเกตบอล ถ้าไม่ทำตามกฎเกณฑ์การเล่นก็จะไม่ให้เล่นด้วย

2.4 สถาบันศาสนา เป็นตัวแทนที่ขัดเกลาคณหรือแนะแนวทางให้คนมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ได้แก่ พระ ซึ่งจะให้ปริญญแห่งชีวิต

2.5 สื่อสารมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ วารสารอื่นๆ ซึ่งมีอิทธิพล กว้างขวางมาก มีบทบาทให้สูงมากทั้งในทางที่ดีและเลว สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจจากสื่อมวลชนนี้

2.6 กลุ่มอาชีพ จะพบว่าแต่ละอาชีพจะมีคุณค่า ระเบียบวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป ซึ่งบุคคลจะต้องเรียนรู้และยอมรับระเบียบวิธีการนั้นๆ ใ้หากต้องการอยู่ในกลุ่มนั้น เช่น อาชีพ รับราชการ พ่อค้า เป็นต้น

นอกจากตัวแทนต่างๆ เหล่านี้แล้วบุคคลยังต้องผ่านกลุ่มสังคมหรือตัวแทนในการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมอื่นๆ อีก เช่น กลุ่มการเมือง กลุ่มศาสนา กลุ่มนันทนาการ และกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ ของชีวิต ซึ่งจะมีวิธีการและความลึกซึ้งซึ่งต่างไป ที่ทำให้มีการหล่อหลอมบุคลิกภาพของสังคมและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

และการที่จะให้สังคมสงบสุขได้ต้องมีการควบคุมเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ซึ่งการควบคุมทางสังคมเป็นกระบวนการสร้างและรักษาไว้ซึ่งระเบียบสังคม (สุชา จันทรโณม, 2534) ในสังคมจะมีวิธีการกำหนดพฤติกรรมที่คนในสังคมหนึ่งพึงหรือควรกระทำต่อกันและกันเป็นการกำหนดดำเนินชีวิต รวมถึงการลงโทษถ้ามีการฝ่าฝืน การควบคุมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลาและด้านต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นต้น อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการควบคุมทางสังคมได้ การควบคุมทางสังคมนี้ นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การควบคุมที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ วิถีประชา วินัยจรรยา กฎศีลธรรม และการควบคุมที่เป็นทางการ ได้แก่ กฎหมาย และข้อห้าม การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการนั้นมาจากคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากการจัดระเบียบทางสังคม ศาสนา จารีตประเพณี ความเชื่อ บุญและบาปเป็นตัวตัดสินแต่การควบคุมที่เป็นทางการจะมีการอาศัยอำนาจทางกฎหมายจับกุมผู้ประพฤติดิฉริยะเบียบของสังคมไปดำเนินคดี และมีบทลงโทษโดยการบังคับแก่บุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามหรือเป็นรางวัลให้แก่ผู้ปฏิบัติตาม เช่น ปรับ จำคุก เนรเทศ แต่ทางอ้อมนั้นเป็นสภาพบังคับของวิถีประชา กฎศีลธรรมจากสังคม เช่น การไม่ติดต่อกับการกำจัดให้ออกไปจากสังคม ซึ่งเป็นการลงโทษที่รุนแรงและทารุณจิตใจที่สุดเนื่องจากบุคคลจะขาดการติดต่อกับกลุ่มที่เป็นสมาชิก จึงทำให้ทุกคนกลัวการบังคับหรือลงโทษในลักษณะนี้

3. แนวคิดเรื่องเสรีภาพ

ปราโมทย์ นาครทรรพ (2516) กล่าวถึงความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ว่าเกิดจากความคิดที่ว่ามนุษย์รู้จักการใช้เหตุผลและการค้นหาสิ่งที่พึงปรารถนาในการใช้ชีวิตด้วยกัน โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนอาศัยการพิจารณาตามหลักเหตุผลความเป็นอิสระ หมายถึงความสามารถที่จะเลือกใช้ชีวิต กระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยตนเองโดยไม่อยู่ใต้อำนาจบงการของบุคคลอื่น เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถที่จะใช้เหตุผลในการเลือกตัดสินใจ ย่อมหมายถึง การที่คนเราต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำลงไปแล้วด้วย วิธีการหาข้อเท็จจริงโดยถือหลักการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดการสนับสนุนที่จะยอมให้ทุกคนทุกฝ่ายเสนอข้อเท็จจริงเหตุผล และความเห็นส่วนตัวอย่างเต็มที่ ก่อนจะมีการร่วมกันตัดสินใจในสิ่งนั้นๆ

หลักการข้อนี้จึงเกิดความคิดที่สนับสนุนเสรีภาพทางด้านต่างๆ เสรีภาพในความเห็นของ Jean Jaque Rousseau (1712-1778) นั้นเป็นรากฐานของความเป็นคน ดังที่เขียนไว้ใน The Social Contract ว่า “การสละทิ้งเสรีภาพ เท่ากับเป็นการสละทิ้งความเป็นคน เท่ากับการยอมเสียสิทธิของมนุษย์ การที่นำเอาเสรีภาพทั้งหลายออกไปจากเจตจำนงของคน ก็เท่ากับการนำเอาศีลธรรมออกไปจากการกระทำของคนนั่นเอง” ในขณะที่ John Stuart Mill (1806-1873) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำให้ความสำคัญแก่อิสระเสรีภาพของมนุษย์มาก ดังที่ปรากฏใน On Liberty Mill ได้แยกกิจกรรมของคนออกเป็นสองประเภท คือ เรื่องส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้สึก ซึ่งมีผลโดยตรงต่อแต่ละบุคคลโดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น กับเรื่องที่อยู่ภายนอกตัวคน คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคน ซึ่งการกระทำของคนคนหนึ่งมีผลกระทบต่อคนอื่นๆ Mill มีความเห็นว่าเรื่องประการแรก สังคมหรือรัฐไม่มีสิทธิใดๆ ทั้งสิ้นที่จะเข้าไปแทรกแซงชีวิตส่วนบุคคลแต่ได้รับสิทธิอย่างมีเงื่อนไขในการเข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

4. แนวคิดเกี่ยวกับนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน

กฎหมายเอกชน หมายถึง กฎหมายที่กำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเพราะไม่มีผลกระทบต่อส่วนรวม

ตัวอย่างของกฎหมายเอกชน เช่น กฎหมายแพ่งซึ่งบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติกฎหมายมหาชน เป็นต้น ส่วนเป็นกฎหมายที่รัฐเปิดโอกาสให้เกิดความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างเอกชนกับเอกชน

2.3 บรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในรายงานการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนยากจนในจังหวัดเชียงใหม่ของภาควิชารัฐศาสตร์ (2526) พบว่าประชาชนในชนบทของจังหวัดเชียงใหม่ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายไม่เพียงพอโดยเฉพาะในกฎหมายอาญาในส่วนของความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตลอดจน ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน และต้องการความรู้ในเรื่องกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและการทำนิติกรรมสัญญา และประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยากจนต้องการคำแนะนำทางกฎหมาย และต้องการให้มีการอบรมกฎหมายสำคัญๆ ในขั้นพื้นฐาน

ขณะเดียวกัน ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535) พบว่า ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ ที่มีมาแต่เดิมเป็นระบบการถ่ายทอดความรู้ที่มีสืบทอดต่อกันมา ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการ

ศึกษาเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เหตุผลทางด้านทรัพยากรและสภาพการดำรงชีวิตที่ผ่านมา เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว มีการสืบทอดกันมา ปัจจัยหรือข้อจำกัด ทางด้านการคมนาคมติดต่อของท้องถิ่นสมัยนั้น เป็นสาเหตุที่ประชาชนเลือกใช้วิธีการเรียนรู้ใน ชุมชนแทนการส่งลูกหลานไปเรียนพื้นที่ไกลๆ โดยระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่น เริ่มจากการถ่ายทอด ความรู้กันภายในครอบครัว อาศัยสื่อต่างๆ ที่สามารถแสวงหาได้ในท้องถิ่นเป็นสื่อการสอน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีสอนและปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน ผู้สอนคือผู้ใหญ่ในครัวเรือนที่มี ประสบการณ์ในเนื้อหาวิชาที่ต้องการถ่ายทอดผู้เรียนคือ ลูกหลานหรือเครือญาติที่ต้องการได้รับความ สำเร็จในอาชีพของบรรพบุรุษ การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวนี้จะเกิดขึ้นตลอดเวลา ผู้เรียน เมื่อชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลังๆ ต่อไป

นอกจากครอบครัว สถาบันการถ่ายทอดความรู้ยังได้แก่ วัด ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยวิธีการถ่ายทอดความรู้ในวัดที่เด่นชัดที่สุดคือ การบวช เหตุผลอาจเนื่องจากขาดแคลนสถาน ศึกษา ฐานะยากจน ต้องการทดแทนพระคุณบิดามารดา หนีการเกณฑ์ทหาร การคมนาคมไม่ สะดวก ระบบการเรียนรู้ในระยะต่อมาเมื่อมีการพัฒนาทางด้านการคมนาคม ศูนย์กลางการเรียนรู้ เปลี่ยนจากวัดไปเป็นโรงเรียนที่อ่านหนังสือพิมพ์และเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน ตลอดจนสถานที่ ที่ผู้คนจำนวนมากสามารถพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ตามอรัยาศัย เช่น ร้านอาหาร ร้านขาย ของชำในหมู่บ้าน รวมทั้งภายในบ้านของชุมชนบางคนเพื่อตอบสนองความสนใจด้วยสาเหตุที่ แตกต่างกันไป เช่น ต้องการจะติดต่อกับภายนอก ต้องการเปลี่ยนอาชีพ สนใจในอาชีพอื่น ฯลฯ โดยมี สิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จำพวกวิทยุ โทรทัศน์และสิ่งตีพิมพ์ กระตุ้นให้มีความต้องการเรียนรู้ ความรู้ และเรื่องราวใหม่ๆ ต่อไปอีก จากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเรียนรู้ของบุคคลในชุมชนด้านต่างๆ รวมทั้งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เป็นผลมาจากการมีปฏิ สัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ในวิถีการดำเนินชีวิต โดยอาจได้รับ จากวิธีการสอนและการปฏิบัติจริงพร้อมกัน

ธนัน อนุมานราชธน (2535) ได้ศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบอบ ประชาธิปไตยระดับชาติ ของประชาชนในชนบท ศึกษาเขตอำเภอหางดงในปี พ.ศ.2535 พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ

รุจิเรข รักวงษ์ (2540) ได้ศึกษาถึงบทบาทหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเรียนรู้ทางการเมืองโดย ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าในขณะที่ประชาชนมีความรู้ทาง การเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง แต่หนังสือพิมพ์มีบทบาทน้อยต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของ ประชาชน และปัจจัยทางด้านการศึกษาและอาชีพมีผลต่อการบอกรับสื่อหนังสือพิมพ์

พรวิไล เลิศวิชา (2534) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนคือกระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิตการรู้และการปฏิบัติ มีเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียว กระบวนการดังกล่าวเกิดจากท้องถิ่น ช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ องค์ประกอบที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติตามอย่างผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบทชุมชน วัฒนธรรมที่เป็นอยู่จริงได้ถูกปรับสภาพตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามความต้องการและสภาพท้องที่ ที่ชาวชุมชนอยู่อาศัย

ถาวร ถิระวัฒน์ (2538) ได้กล่าวถึงหลักของความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนาและหลักเสรีภาพในการทำสัญญา โดยหลักของความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Autonomy of will) เป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางนี้ว่าอยู่บนรากฐานของบุคคล เจตนาเป็นแหล่งกำเนิดและที่มาของสิทธิ การกล่าวว่าเจตนามีความศักดิ์สิทธิ์นี้มิได้หมายความว่าเจตนามีความเป็นอิสระที่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามเจตนาต้องการเท่านั้น แต่เป็นหลักที่ให้ความสำคัญแก่เจตนาถึงขนาดกล่าวได้ว่า ที่ไหนไม่มีเจตนาที่นั่นก็ไม่มีสิทธิด้วย บุคคลทุกคนมีอิสระที่จะผูกมัดตนเองต่อผู้อื่นตามทัศนะต้องการ เจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสัญญาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญา และเป็นตัวกฎเกณฑ์ที่จะให้สัญญามีผลบังคับแก่คู่สัญญาตลอดจนปัญหาการตีความสัญญา

หลักของเสรีภาพในการทำสัญญานั้นถือเป็นหลักที่ก่อให้เกิดความยุติธรรม เป็นหลักที่ยืนยันว่า การปฏิบัติการค้าระหว่างกันจะต้องมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาคและชอบด้วยกฎหมาย เมื่อคู่สัญญายินยอม สมัครใจเข้าทำการผูกพันกัน ซึ่งหมายความว่า ความเสมอภาคคือ การยอมให้มีการต่อรองกันได้ ภายใต้เงื่อนไขที่จะทำฝ่ายที่เห็นว่าเขาจะไม่ได้ได้รับความเท่าเทียมกัน สามารถที่จะไม่ตกลงทำสัญญา ด้วยและหาทางอื่นที่ดีกว่า ซึ่งตรงกับแนวคิดดั้งเดิมที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และทุกคนมีอิสระในตัวเอง ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคู่สัญญาซึ่งกรณีอื่นตราบเท่าที่บุคคลเหล่านั้นมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางกฎหมาย